

הרה"ג חיים דוד הלוי זצ"ל

מעמד הכהנים והלוויים בזמן הזה*

ראשי פרקים:

- א. זכות אהרן ובניו לכהונה
- ב. בדיקת הכהנים ע"י הסנהדרין
- ג. יחס הכהנים
- ד. כוהני יחוד וכוהני חזקה
- ה. נשיאת כפים בזה"ז
- ו. פדיון בכורות בזה"ז
- ז. גרושה וחלוצה לכהן בזה"ז
- ח. בימות המשיח

א. זכות אהרן ובניו לכהונה

לפני שניכנס לבירור המעמד ההלכתי של הכהנים והלוויים בזה"ז יש לברר מדוע נבחר אהרן וזרעו אחריו לכהן עד סוף כל הדורות?

1. פירוש האבן עזרא

נאמר בפסוק (שמות כח, א):

"ואתה הקרב אליך את אהרן ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן".

ומפרש האבן עזרא:

"וכבר רמזתי לך, למה נבחר אהרן להקדישו לשם בעבור כבוד משפחת נחשון..."

עמרם נשא את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לאישה, וממנו נולד אהרן. כלומר, הקשר של אהרן, הוא רק דרך אחות נחשון לכן אחר המחילה מהאבן עזרא טעם זה נראה קלוש, שכן מלבד זה שהקשר לנחשון הוא רחוק, גם לא מובן מדוע קשר זה מזכה את אהרן בכהונה.

2. טעם הבבלי

הגמ' (שבת קלט ע"א) מביאה טעם אחר לזכייתו של אהרן בכהונה. "ואמר רבי מלאי: בשכר וראך ושמח בלבבו (שמות ד, יד) – זכה לחשן המשפט על לבר".

*. שכתוב של שיעור שנתן הרב זצ"ל ביום העיון של "מכון התורה והארץ" באוניברסיטת בר-אילן בב' שבט תשנ"ח. זהו אחד השיעורים האחרונים שנתן, ויהיו דברים אלו לע"נ. (עריכה: הרב יואל פרידמן).

ומפרש שם רש"י (ד"ה זכה):

"שהיה גדול ממנו, וקודם למשה נגלית שכניה על אהרן, כדכתיב (שמואל א, ב, כז) הנגלה נגליתי אל בית אביך, ונאמרה לו נבואה של מצרים הכתובה ביחזקאל (כ, ה) עד וימרו בי, ואף על פי כן לא נתקנא בו בזאת".

נבואה זו שנאמרה בשמואל, נאמרה לאהרון הכהן, כלומר שאהרון היה נביא. משה רבנו סירב לקבל על עצמו את תפקיד המנהיג ואמר להקב"ה "שלח נא ביד תשלח" ורצה שאהרון הוא אשר יקבל את התפקיד. לאחר שמשה נשלח בעל כרחו קיבל אותו אהרון בשמחה, והתורה מעידה עליו "וראך ושמח בלבך", וזה דבר נפלא, ובזכות זה שלא היה בו רגש קל שבקלים של קנאה - זכה ש"לוח המשפט" יהיה על לבו תמיד.

דברים נפלאים אלו יכולים להיות מוסר השכל גדול לזמננו, לראות עד כמה היו בורחים מהכבוד ובורחים מהשררה ואפילו כאשר לקחו מהם את השררה שתקו ושמחו.

מכל מקום, יש להקשות על דברי רבותינו, שכן אם אהרון זכה - בניו למה זכו? יתכן שבין יוצאי ירך אהרון היו ויהיו כאלה שהם קנטרנים וקנאים, מדוע יזכו הם בכהונה?

3. הכהן - מידת החסד

מצאנו בזוהר טעם לבחירתו של הקב"ה בשבט הכהונה, וכך נאמר בזוהר (כך ג, במדבר פ' נשא דף קמה ע"ב):

"הדא הוא דכתיב (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, מפני מה זכה כהן להקרא מלאך ה' צבאות? אמר ר' יהודה: מה מלאך ה' צבאות כהן למעלה אף כהן מלאך ה' צבאות למטה. ומאן הוא מלאך ה' צבאות למעלה? זה מיכאל השר הגדול דאתי מחסד של מעלה, והוא כהן גדול של מעלה. כביכול כהן גדול דלתתא אקרי מלאך ה' צבאות משום דאתי מסטרא דחסד. מהו חסד רחמי גו רחמי, ובגין כך כהן לא אשתכח מסטרא דדינא..."

הכוהנים באו מיסוד החסד וירשו ירושה זו מהעולם העליון, ולכן כביכול נקרא הכהן הגדול "מלאך ה' צבאות" - משום שהכהונה באה מיסוד החסד; ובהמשך דברי הזוהר, החסד הוא רחמים תוך רחמים ולכן לא ימצא כוהן מצד הדין.

יש להדגיש נקודה אחת בדברי הזוהר, והיא שמידת החסד, וממילא הכהונה עצמה, הריהי ירושה מהעולם העליון. מובן לפי זה שלא רק אהרון הכהן זוכה בכהונה אלא הוא וזרעו אחריו, כי כל השבט כולו זכה במידה זו של החסד.

נאמר בגמ' (מנחות קי ע"א):

"אמר רבי שמעון בן עזאי: בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק".

ומפרש רש"י:

"לבעל הדין – לאומרים רשויות הרבה הן והדבר מוכיח שזה ששמו כך ציוס להקריב לו מנחה (וזה) ששמו כך ציוס להקריב לו פרים וזה אילים לכך נאמר בכולם ריח ניחוח לה".

כלומר, אם היתה התורה אומרת במקום אחד: אלוקים ובמקום אחר: ה' או אל, יכולים היו לטעון שיש הרבה רשויות - האחד מבקש פרים והאחר מבקש אילים, לכן נאמר בכולם ה' בלבד.

עפ"י דברי הזוהר הדברים מובנים יותר, כי הקרבנות גם הם מצד החסד והרחמים, שכן בפרשת משפטים אומר הזוהר (כרך ב, שמות, פ' משפטים דף קח ע"א): "וקרבנא לא קרבין לשמא דאלהים אלא לשמא דיו"ד ה"א וא"ו ה"א דהא לגבי דינא קשיא מדת הדין לא מקרבין קרבנא דכתיב (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב מכם קרבן לה', לה' ולא לשמא דאלהים, וכי תקריב קרבן מנחה לה', זבח תודה לה', זבח שלמים לה'..."

הקרבנות הם מצד החסד והרחמים, מצד שם הו"ה, והכוהנים - שורשם ויסודם הם ג"כ מצד החסד והרחמים ולא מצד הדין. יבואו החסד והרחמים שהם הכוהנים ויעבדו בביהמ"ק בעניני הקרבנות שהם מצד החסד והרחמים.

סמך לכך שבחירת שבט הכהונה והלווייה היא בחירה אלוקית מעת חלוקת השבטים. מצאנו בסדר העבודה של יוסי בן יוסי כה"ג (פיוט אתה כוננת ליוה"כ, ויעוין בדברי מרן הבית יוסף שהספרדים נהגו לאומרו), וכן נאמר שם: "נתת לו שנים עשר שבטים אהובי עליון עמוסים מבטן יקראו, שמות על לוי לוית חן וחסד ומכל אחיו כתר לו הצבת, עמרם נבחר מזרע לוי אהרון קדוש ה' לשרתיך קדשת".

ומפרש בעל ה"אהלי יעקב": "שמות על לוי לוית חן" שהבחירה מתחילה משבט לוי ומתוך שבט לוי נבחר עמרם שממנו יצאו הכוהנים לשם העבודה בבית המקדש. לפי זה מובן מדוע הקפידה התורה שדווקא הכוהנים ייכנסו לבית המקדש לצורך העבודה ואם זר ייכנס צפוי הוא לעונש מיתה. התורה אומרת "ואתה ובניך איתך תשא את כהונתכם... והזר הקרב יומת" ויש לומר שהכוהנים הם מצד החסד והרחמים, ולכן הם, והם בלבד רשאים להקריב את הקרבנות.

ב. בדיקת הכהנים ע"י הסנהדרין

הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ה) מונה את כל התפקידים שהיו מוטלים על הסנהדרין וביניהם תפקידים שיפוטיים ושלטוניים; אך מלבד אלו התפקידים היה להם גם תפקיד של בירור הכוהנים (מידות פ"ה מ"ד).

וכן כותב הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ו ה"א):

"ב"ד הגדול היו יושבין בלשכת הגזית, ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין, כל כהן שנמצא פסול

וְהָיָה

בייחוסו לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא מן העזרה, וכל מי שנמצא שלם וכשר לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים".

מגמת בדיקת יחסי הכהנים היתה שישארו כהנים טהורים ומיוחדים לעבודת בית המקדש כדי שלא יתערבב בהם שום פסול.

ג. יחס הכהנים

נאמר בס' עזרא (ב, סא):

"ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשר ויקרא על שמם.

אלה בקשו כתבם המתייחסים ולא נמצאו ויגאלו מן הכהנה. ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמד כהן לאורים ולתמים".

מה היתה הבעיה עם כהונתם של בני חביה בני הקוץ?

מסבירים המפרשים שבני חביה בני הקוץ היו כהנים גמורים, אך הספק התעורר בגלל השם הנוסף שהיה להם - "בני ברזילי". לגבי בני ברזילי מסופר במלכים (א, ב, ז) שדויד המלך החזיק להם טובה ולכן ציווה את בנו שיגמול איתם חסד; "ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו באכלי שלחןך כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך". בני חביה בני הקוץ הכהנים התחתנו עם בנות ברזילי, וכדי להתכבד בקשר עם משפחת ברזילי שהיה אדם מכובד כמובא בפסוקים, הוסיפו את השם ברזילי לשמם*. הספק היה האם אכן אותם גולים נקראו בשם ברזילי בגלל היותם ממשפחת בני חביה הכהנים, או שמא היו הם רק ממשפחת ברזילי שלא היו כהנים.

פירוש נוסף מצאנו במאירי (קדושין סט ע"ב ד"ה בזמן) שהדין הוא שגר או גיורת שנשאו ישראל - ביתם כשרה לכהונה, אך גר שנשא גיורת - ביתם פסולה לכהונה, וכיוון שברזילי גר היה, הסתפקו האם נשא גיורת ובנותיו פסולות לכהונה ובניהם חללים, או שנשא ישראלית וכשרות לכהונה.

ד. כהני יחוס וכהני חזקה

בהקשר לפסוקים אלו מעזרא אומרת הגמ' (קדושין סט ע"ב):

"ר' יוסי אומר: גדולה חזקה, שנא': ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי... ואמר להם: הרי אתם בחזקתכם, במה הייתם אוכלים בגולה? בקדשי הגבול, אף כאן נמי בקדשי הגבול. ולמאן דאמר: מעלים מתרומה ליוחסין, הני דאכול בתרומה אתו לאסוקינה! שאני התם, דריע חזקתייהו. ואלא מאי גדולה חזקה? מעיקרא אכול בתרומה דרבנן, ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא. ואיבעית אימא: לעולם השתא נמי בדרבנן אכול, בדאורייתא לא

* יש להעיר שהמנהג המודרני המקובל בימינו שנשים רוצות לשמור על שם משפחת אביהן, יש לו מקור בס' מלכים, שכן לא רק שבנות ברזילי שמרו על שם אביהן אלא אף הדורות שאחרי כן שמרו על שם זה.

אכול, וכי מסקינן מתרומה ליוחסין – מדאורייתא, מדרבנן לא מסקינן... והכתיב: ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים, בקדש הקדשים הוא דלא יאכל, הא כל מידי ניכול! הכי קאמר: לא מידי דמיקרי קדש, ולא מידי דמיקרי קדשים...".

ישנם שני תירוצים בגמרא: לתירוץ א' "גדולה חזקה" ולכן בני חביה, בעלותם לארץ ישראל אכלו תרומה דאורייתא. לתירוץ ב' הרשו להם לאכול רק תרומה דרבנן, אך נאסרו בתרומה דאורייתא ובקודשים. ומפרש רש"י שאמר להם נחמיה "הרי אתם בחזקתכם" כלומר שכיוון שבגולה אכלתם תרומה דרבנן – איני יכול לאסור עליכם מכאן והלאה, אך במה שלא הוחזקתם, קרי אכילת תרומה דאורייתא, אסור.

להלכה פוסק הרמב"ם (הל' אסר"ב פ"ב ה"א - ה"ג):

"כל כהנים בזמן הזה **בחזקה הם כהנים** ואין אוכלין אלא בקדשי הגבול, **והוא שתהיה תרומה של דבריהם** אבל תרומה של תורה וחלה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחד.

איזהו כהן מיוחד? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא הכהן ששימש על גבי המזבח...".

חלה בזמן הזה, ואפילו בארץ ישראל, אינה של תורה שנאמר: בבואכם אל הארץ – ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם, וכשעלו בימי עזרא לא עלו כולם, וכן תרומה בזמן הזה של דברי סופרים ולפיכך אוכלים אותה הכהנים שבזמנינו שהן בחזקה".

היוצא מהנ"ל, שכיוון שבזמננו אין כהנים מיוחדים – נמצאו כל הכהנים כוהני חזקה, ויכולים הם לאכול רק תרומה או חלה מדרבנן. וכן פסק שו"ע (י"ד סי' שכב סעי' ה):

"חלת חוצה לארץ, אע"פ שהיא טמאה, הואיל ועיקר חיובה מדבריהם, אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו, והם בעלי קריים וחבים וחבות ונדות ויולדות. אבל שאר הטמאים במגע הטומאות, אפילו טמאי מת, מותרים לאכלה. לפיכך, בין בסוריא בין בחוצה לארץ, אם רצה להפריש חלה אחת, מפריש אחד ממ"ח ונאכלת לקטן שעדיין לא ראה קרי, או לקטנה שעדיין לא ראתה נדה, ואינו צריך להפריש שנייה. וכן אם היה שם כהן גדול שטבל משכבת זרעו או מזיבתו..."

לעומת זאת, הרמ"א (י"ד שם וכ"כ א"ח סי' תנז סעי' ב) מחמיר וסובר שאין נותנים לכהן חלה אפי' אם זו חייבת רק מדרבנן:

"הגה: וי"א כיון שאין חלה נאכלת בזמן הזה בארץ ישראל, גם בשאר מקומות אין צריכין להפריש רק חלה אחת, ולשרפה (טור בשם י"א ושאר פוסקים). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו, שאין מפרישין רק חלה אחת בלא שיעור, ושרפין אותה כמו שהיו עושין כשמפרישין שתי חלות..."

ומסביר הש"ך (שם ס"ק ה) בשם מהרש"ל (ב"ק פ"ה סי' לה) שהסיבה לכך היא מפני שאנו מפקפקים בייחוסם של כוהנים, וז"ל:

"כתב רש"ל בפ' כל הבשר, אין אנו נותנין עכשיו אפי' לכהן קטן וכ"ש לגדול שטבל לקריו שאין לו היחוס ואין אנו יודעין איזה כהן אמיתי... דאין אנו נוהגין לתת חלה לכהן קטן משום דלא מחזיקין בזמן הזה בכהן ודאי, עכ"ל".

אח"כ 1234567

והנה הפת"ש מביא ראיה נוספת למש"כ המהרש"ל מדברי הריב"ש (סי' צד), וגם מדבריו נשמע ערעור על חזקתם של כוהנים. אך לאחר המחילה, נראה לענ"ד שאין להביא ראיה מדברי הריב"ש:

"שאלת: מעשה בא לפניך, כי יהודי קלל כהן אחד ואבותיו, קללות נמרצות בפני העם, ואמרו לך להענישו, יען היה כהן, חפשת ולא מצאת עונשו על ישראל חברו".

הריב"ש מאריך בתשובתו ומביא ראיות רבות לחיוב שיש לישראל להקדים את הכהנים בכל דבר שבקדושה ונלמד מהפסוק "וקדשתו", מ"מ בסוף תשובתו פוטר את המקלל מעונש, וז"ל:

"ותו גרסינן ביומא פ' בא לו (עא ע"ב): מעשה בכ"ג שיצא מבית המקדש, הו' קא אזלי כו"ע בתריה, כד חזיוה לשמעיה ואבטליון דהו' קא אתו, שבקוה לדידיה ואזלו בתר שמעיה ואבטליון. לסוף אתו לאפטורי מיניה, אמר להו': ייתון בני עממיא לשלם. אמרו ליה: ייתון בני עממיא לשלם, דעבדין עובדי דאהרן, ולא ייתון בני אהרן לשלם, דלא עבדין עובדי דאהרן. הנה, שלא היו אלו החכמים נזהרין מלקלל הכהנים, אף אם היו נודעים בייחוסם, כל שלא היו נוהגין כשורה, או שלא היו בני תורה. כ"ש כהנים שבדורנו, שאין להם כתב היחס, אלא מפני חזקתן נהגו היום לקרוא ראשון בתורת כהן, ואפי' הוא ע"ה לפני חכם גדול שבישראל...".

ומדברי הריב"ש רצה הפת"ש ללמוד שיש לערער על חזקתם של הכהנים, ולכן יש לפטור את המקלל. אך כאמור לענ"ד אין להביא ראיה מדברי הריב"ש. חדא, הרמב"ם מודה למה שכתב הריב"ש שבזה"ז כל הכהנים הינם כוהני חזקה, אך אין זה מערער את זכותם לאכול תרומה וחלה מדרבנן. שנית, הריב"ש כותב שכיוון שבזה"ז הכהנים הם רק כוהני חזקה, לכן כשיש התנגשות עם מעמד של תלמידי חכמים, מן הדין היה להקדים תלמיד חכם על פני כוהן עם הארץ. אך האם מכאן אפשר להסיק שכוהנים בזה"ז אינם יכולים לאכול תרומה וחלה מדרבנן?

לפי"ז קשים גם דבריו של המג"א (ארו"ח סי' רא ס"ק ד ד"ה אמרי') "וצ"ע למה אין נזהרין עכשיו להקדים הכהן לכל הנך מילי? ויש להיזהר בזה מאחר שמדאורייתא הם! ואפשר דאי אנו בקיאים בייחוס הכהונה וכמ"ש סס"י תנז..."

יש לשאול, שלכאורה מה בכך שאין אנו בקיאים, הלא מ"מ הכהנים הינם כוהני חזקה, ולכן מחוייבים אנו להקדימם לפתוח ראשון, לעלות לתורה ראשון ולברך ראשון! והנה הגאון בעל "שדה חמד" (מערכת הכ"ף כלל צב) כתב באריכות בנושא חזקת הכהנים בזה"ז, והוא מציין את דברי הרב מוהרא"ן ארוליא שתמה על המג"א הנ"ל

שאם, כדבריו, יש לפקפק בייחוס הכוהנים איך אנו נותנים שמן תרומה טמאה לכוהנים? ואיך נותנים אנו בכור אדם ובהמה לכוהן, ולא אמר' המוציא מחברו עליו הראיה? ואיך הכוהנים נושאים כפיהם?

מוהרא"ן ארוליא מציין את המהרימ"ט (סי' קמט) שדוחה את דברי אלו הרוצים להיתלות בדברי הריב"ש הנ"ל, וז"ל המהרימ"ט:

"ואותם זוחזי הלב התוקעים עצמם בדבר הלכה וינאמו נאם שהכהנים שבזמנינו אין להם חזקה והביאו ממה שכתב הריב"ש ז"ל סימן נ"ד וחלילה לרב ז"ל שבא להפקיע חזקת כהונתם במה שהחזיקום עד עתה בכהנים דהא אפילו במשפחות שבישראל מהני בהו חזקה דהא איפסקא הלכתא בעשר' יוחסין דכל המשפחות בחזקת כשר' עומדות וסתמן כפירושן וכל שכן כהנים שנוהגים מנהג כהונה דמדמחזקין להו בסתמן בכהנים..."

ולפי"ז יוצא שישנה חובה גם בימינו, דבר תורה, להקדים את הכוהנים לכל דבר שבקדושה, לברכה, לברכת המזון וכדו', וכן שמענו בשם הגר"ש אלישיב שליט"א.

ה. נשיאת כפים בזה"ז

כאמור, אחת הראיות המובאת בפוסקים לתוקף החזקה של הכוהנים היא שמנהג שבכל יום שהכוהנים עולים לדוכן ונושאים כפיהם.

הרב שבות יעקב (ח"א סי' צג) דן בכוהן שהחזיקוהו ככהן ימים רבים, ואותו כוהן נשא אישה ואחר זמן התברר שהיא חלוצה, האם חייב לגרשה או שמא יכול לקיימה. מסקנת תשובתו שאין לחייבו לגרשה כיוון שאיסור חלוצה אינו אלא מדרבנן, וכוהנים בזה"ז אינם ודאיים, ולכן ספק דרבנן להקל. באותה תשובה הוא מתייחס לטענה שהכוהנים נושאים כפיהם, ומזה מוכח לכאורה שאנו מחזיקים אותם ככוהני ודאי, אך הוא דוחה את הראיה הנ"ל כי אף שזר הנושא כפיו עובר בעשה, כוהן שאינו נושא כפיו עובר בשלושה עשה, לכן אמרו חכמים דישא כפיו אף אם הוא ספק כהן; וכיוון שכן הוא, גם מברך על נשיאת הכפיים. אך לאחר המחילה, דבריו נראים תמוהים, שכן יכולים הכוהנים להיפטר מהמצווה ולא לעבור על שלושה עשין, והפתרון לכך, שייצאו מבית הכנסת בעת שמגיעים לברכת כוהנים. שמא תאמר תתבטל ברכת כוהנים מישראל? יש להשיב שעדיף כך מאשר לברך כל יום ברכה לבטלה ולעבור בכך על מצוות לא תעשה של "לא תישא". אלא ע"כ העובדה שהכוהנים נושאים כפיהם היא הוכחה גמורה לכך שהכוהנים הינם ודאיים מכוח החזקה, וכדברי הרמב"ם, ואף שאינם כהני ייחוס.

ז. פדיון בכורות בזה"ז

נאמר בשו"ע (יר"ד סי' שה סעי' ח):

"אם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון, רשאי (ל' רמב"ם שם ד"ח); אבל לא יתן הוא לכהן ע"מ שיחזיר לו, ואם עשה כן והחזיר לו ודעת הכהן היתה מתחלה

שלא לקבלה על מנת להחזיר (כך משמע בב"י), אין בנו פדוי עד שיגמור בלבו ליתן לו מתנה גמורה, ואם רצה הכהן אח"כ להחזיר יחזיר. ולא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל, שלא להפסיד לשאר כהנים, שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו..."

הפת"ש (שם ס"ק יב) מביא משו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' קנה) שמה שנאמר בשו"ע שלא יהא רגיל לתת לכוהן ע"מ להחזיר, זהו רק בזמן שהיו הכהנים כוהני ייחוס, אך בזה"ז שהכוהנים הינם רק כוהני חזקה - אמנם מחוייבים לפדות את הבכורות שכן אין כוהני ייחוס, אך כיוון שחיישי' לאיסור גזל, יש להחמיר שהכוהנים לא יחזיקו את הכסף שלא כדין. ועוד הוסיף שם להחמיר שכל בכור ישתדל לפדות את עצמו אצל כל כוהן שמוצא, שמא יזדמן לידי כוהן אחד מיוחס.

ואמנם מסיים הפתחי תשובה שהחתם סופר (י"ד סי' רצא) כתב בקיצור, דברי תשובת שאלת יעבץ אין נראים לו, ודחה דבריו בלא להביא ראיות ונראה שהצדק עימו, ופוק חזי מאי עמא דבר, שלא מצאנו שהבכורות פודים את עצמם כמה פעמים, וגם לא מצאנו שהכוהנים מחוייבים להחזיר את כסף הפדיון וגם מצוות פדיון בכור הנוהגת בזה"ז כמו נשיאת כפים הם הוכחה לכך שהכוהנים מוחזקים כוודאיים.

ז. גרושה וחלוצה לכוהן בזה"ז

נאמר בשו"ע (אבה"ע סי' ו סעי' א):

"כהן אסור מן התורה בגרושה, זונה וחללה, ואסור בחלוצה מדרבנן. לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה, אין צריך להוציא".

בבאר היטב (שם ס"ק ב) מביא את הדיון שבין הפוסקים לגבי חלוצה שנשואה ימים רבים לכוהן, וזה נשאה בתום לב, האם כייפינן להוציאה או שמא יכול לקיימה. הוא מביא את דברי מהרשד"ם (אבה"ע סי' רלה) ושבות יעקב הנ"ל שאין לכפות אותו להוציאה; ולעומת זאת, מהרי"ט (שם) ושו"ת חוט השני (סי' יז) האריכו לדחות את דבריהם; ומסיים הבאר היטב: "ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נו בסופו חולק על שבות יעקב וכתב חלילה להוציא לעז על יחוסי כהונה בזה"ז ושיהיו כל הבכורים מבלי פדויים, עיי"ש".

כאמור, מצאנו אמנם מחלוקת בעניין ההתייחסות ההלכתית לכוהנים בזה"ז, אך נראה שרוב הפוסקים סוברים שיש להתייחס לכוהנים כאל כוהנים ודאיים. והסברה לכך היא מפני שאנו סומכים על חזקתם, וכמו שאומרת הגמ' (קדושין שם): "אמר ר' יוסי גדולה חזקה". ובש"ס מצאנו שיש לחזקה תוקף הלכתי רב, כאמור בקדושין (פ ע"א): "דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: מלקין על החזקות, סוקלין ושורפין על החזקות", כלומר שהחזקה היא חמורה כל כך שמסתמכים עליה לעניין חיוב מיתה ומלקות. וכן נפסק ברמב"ם (הל' אסר"ב פ"א ה"כ):

"מי שהוחזק בשאר בשר דנין בו על פי החזקה, אף ע"פ שאין שם ראיה

ברורה שזה קרוב ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו, כיצד? הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים הרי זה לוקה או נשרף או נסקל ואע"פ שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו אלא בחזקה בלבד, ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילתו בחזקת שהוא בנה ובא עליה והביאה לב"ד וסקלוה, ראיה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראיה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כך שאר קרובים בחזקה".

מעניין הדבר שאף שבד"כ רגיל החיד"א, להאריך להתפלפל, להביא ראיות ורק לבסוף להכריע את ההלכה, בנד"ד כתב בקיצור ופסק בסכינא חריפא שסומכים על חזקת הכהונה וכופין אותו להוציא; וז"ל בברכי יוסף (אבה"ע סי' ו' ס"ק ג): "כהן בזמנינו שלא ידע שאשה חלוצה היא ונשאה חייב להוציא. כ"כ האחרונים ודלא כהרב שבות יעקב..."

וכן מצאנו להלכה בדברי הרב חקרי לב ומביא שכ"כ הכנה"ג (אבה"ע סי' ו') וכן מהר"ש יפה ורבינו חיים פלאג'י ולבסוף מסכם: "כבר עמד בזה הגאון ... זקננו בחלק אבה"ע סי' ב' והעלה שהכהנים של זמנינו הם כהני ודאי..." ומכאן שאנו מתייחסים לכל הכהנים, שיש להם חזקה כאל כהנים ודאיים ולא כפי שפקפקו המהרשד"ם והשבות יעקב.

דינם של הלוויים - כדין הכהנים, וכפי שאנו מתייחסים לכהנים כוודאיים בגלל החזקה - כן הוא לגבי הלוויים. לפי"ז, כמו שישנם דיני נתינה במתנות כהונה ובתר"מ לגבי כהנים כן מגיע ללוויים מעשר מכוח החזקה שיש להם.

ח. בימות המשיח

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ג):

"בימי המלך המשיח, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר וישב מצרף ומטהר וגו', ובני לוי מטהר תחילה ואומר זה מיוחס כהן וזה מיוחס לוי, ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל, הרי הוא אומר ויאמר התרשתא להם וגו' עד עמוד כהן לאורים ולתומים, הנה למדת שברוח הקודש מייחסין המוחזקין ומודיעין המיוחס..."

כלומר מהפסוק בעזרא ונחמיא על בני חביא שהינם רק כוהני חזקה "עד עמוד כהן לאורים ולתומים" למד הרמב"ם שאחד מתפקידיו של המלך המשיח הוא לייחס את הלוויים והכהנים".

יתן ה', ונזכה בקרוב לראות בביאת משיח צדקנו ויעמוד כוהן לאורים ולתומים, וייחס את הכהן לכהונתו והלווי ללוויתו, ונזכה לראות בבית מקדשנו כהנים במעמדם ולוויים בדוכנם וישראל במעמדם, אמן ואמן.